

บทที่ 2

กระบวนการพิสูจน์สัญชาติไทยของบุคคลธรรมดาทางฝ่ายบริหาร

การพิสูจน์สัญชาติไทย ซึ่งมีความหมายรวมทั้งการพิสูจน์สัญชาติ ตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 มาตรา 57 และการพิสูจน์สิทธิที่จะได้รับสัญชาติไทย ซึ่งบุคคลมีอยู่หรือเชื่อว่ามีอยู่ ตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 แต่ถูกโต้แย้งสิทธิด้วยการถอนสัญชาติไทย หรือไม่ให้ได้รับสัญชาติไทย ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 นั้น ย่อมต้องดำเนินไปตามรูปแบบ หรือกระบวนการในการพิสูจน์สัญชาติ ตามหลักกฎหมายซึ่งกำหนดการการพิสูจน์ไว้ "ฝ่ายใดกล่าวอ้างฝ่ายนั้นย่อมต้องมีหน้าที่นำสืบ" ภาวะในการพิสูจน์ย่อมตกให้แก่ผู้ที่อ้างตนว่าเป็นผู้มีสัญชาติไทย บุคคลเหล่านั้นจะมีหรือได้สัญชาติไทยหรือไม่ จึงเป็นเรื่องที่บุคคลเหล่านั้น จำต้องหาพยานหลักฐานมาพิสูจน์ข้อความจริงว่าตนมีคุณสมบัติเข้าหลักเกณฑ์ที่ได้สัญชาติไทยหรือไม่ถูกต้องถอนสัญชาติไทยตามกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่

2.1 กฎหมายและองค์การที่รับผิดชอบในการพิสูจน์สัญชาติไทย

2.1.1 องค์การที่รับผิดชอบในการพิสูจน์สัญชาติไทย

องค์การที่รับผิดชอบในการพิสูจน์สัญชาติไทยในเบื้องต้น ได้แก่ ฝ่ายบริหาร ซึ่งมีหน่วยงานที่รับผิดชอบ คือ กองตรวจคนเข้าเมือง สังกัดกรมตำรวจ กระทรวงมหาดไทย สำหรับกองตรวจคนเข้าเมืองนี้ ในขณะเริ่มก่อตั้งมีฐานะเป็นกรม เรียกชื่อว่า "กรมตรวจคนเข้าเมือง" สังกัดกระทรวงมหาดไทย โดยได้จัดตั้งขึ้น เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2470 วัตถุประสงค์ในการก่อตั้งกรมตรวจคนเข้าเมือง ก็เพื่อให้มีหน้าที่รับผิดชอบบริหารราชการ ตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2470 ซึ่งประกาศใช้เมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม 2470 กับพระราชบัญญัติค้าหญิงและเด็กหญิง พ.ศ. 2471 สำหรับพระราชบัญญัติทั้งสองนี้เป็นกฎหมายที่กำหนดนโยบายการควบคุม กีดกัน และจำกัดสิทธิของคนต่างด้าว เพื่อป้องกันมิให้คนต่างด้าวอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน และประกอบอาชีพในประเทศไทยมากเกินไป ทั้งนี้เนื่องจากว่าภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ประเทศจีนได้ประสบความอดอยาก คนจีนจึงได้อพยพเข้ามาประกอบอาชีพในประเทศไทย โดยทางเรือเป็นอันมาก และทวีจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็วพร้อม ๆ กันนั้น ก็ได้มีบุคคลบางจำพวกได้ล่องลงหญิง และเด็กหญิงจีนเข้ามาค้าประเวณีเป็นจำนวนมาก ๆ ทุกเที่ยวเรือที่มาจากประเทศจีน การกระทำดังกล่าวเป็นการแพร่โรคภัย และกระทบกระเทือนศีลธรรมอันดีของประเทศไทย

รัฐบาลไทยในขณะนั้น จึงได้ตราพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับออกใช้บังคับ เพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าว¹

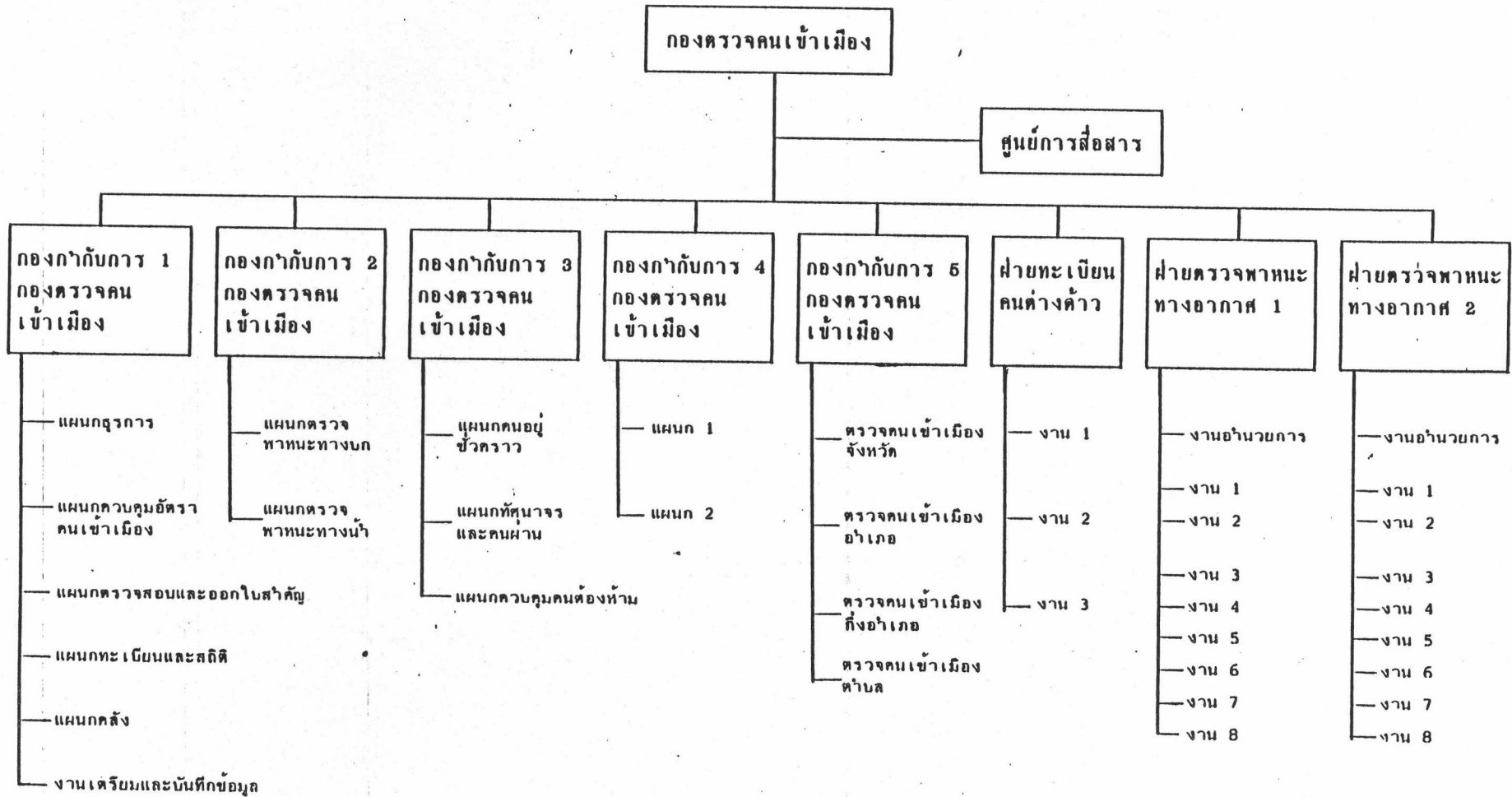
เมื่อได้ก่อตั้งกรมตรวจคนเข้าเมืองขึ้นแล้ว ก็ได้มีการก่อสร้างที่ทำการตรวจคนเข้าเมืองขึ้นตามมณฑล จังหวัด อำเภอ ชายแดน ที่เป็นช่องทางเข้าหรือออกไปนอกราชอาณาจักรไทยทั่วราชอาณาจักร กรมตรวจคนเข้าเมืองจึงเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ควบคุมตรวจตราคนต่างด้าวเข้าเมือง และบริหารราชการ โดยอาศัยพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับดังกล่าวนั้น เป็นเครื่องมือทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ต่อมาในปี พ.ศ. 2475 กรมตรวจคนเข้าเมืองได้ย้ายสังกัดจากกระทรวงมหาดไทยมาขึ้นอยู่กับกรมตำรวจภูธร ดังปรากฏตามพระราชโองการว่า "กรมตรวจคนเข้าเมือง มีลักษณะติดต่อกับกิจการตำรวจมาก ควรยกไปรวมขึ้นกับกรมตำรวจภูธร" ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2475 ตามประกาศลงวันที่ 10 มีนาคม 2474² เมื่อได้โอนกรมตรวจคนเข้าเมืองไปรวมขึ้นกับกรมตำรวจภูธรแล้ว กรมตำรวจภูธรได้เปลี่ยนเป็น "กรมตำรวจ" ตามประกาศจัดวางโครงสร้าง กรมตำรวจ ลงวันที่ 17 พฤศจิกายน 2475³ ภายหลังที่ได้เปลี่ยนสังกัดมารวมขึ้นกับกรมตำรวจแล้ว ฐานะของกรมตรวจคนเข้าเมืองได้ลดลงมาเป็นเพียง "กองตรวจคนเข้าเมือง" เป็นชั้นกองบังคับการขึ้นตรงต่อกรมตำรวจ มาตราบท่าทุกวันนี้ ดังปรากฏตามแผนภูมิการแบ่งส่วนของหน่วยงานในสังกัดกองตรวจคนเข้าเมือง ดังนี้

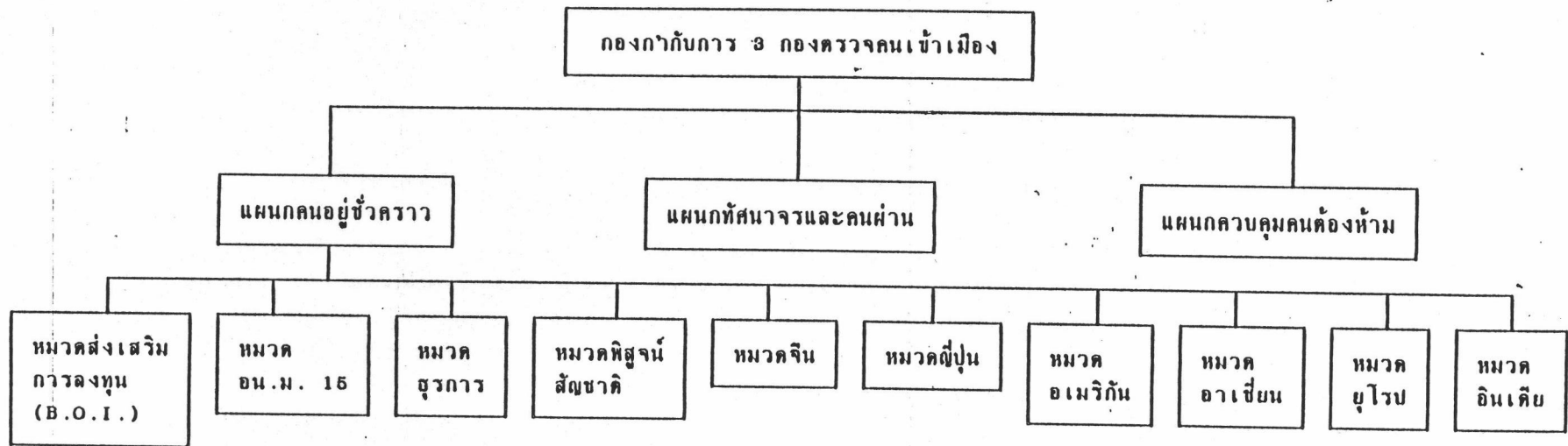
¹ ชาตรี สงวนรักษา, พ.ศ.อ. "เอกสารประกอบการบรรยายเรื่อง พ.ร.บ.คนเข้าเมือง" (กรุงเทพมหานคร, กองตรวจคนเข้าเมือง, 2524) (อัดสำเนา)

² ราชกิจจานุเบกษา 48 (13 มีนาคม 2474) : 644

³ ราชกิจจานุเบกษา 49 (17 พฤศจิกายน 2475) : 492

แผนภูมิการแบ่งส่วนราชการ

จากแผนภูมิดังกล่าว กองตรวจคนเข้าเมือง มีหน่วยงานในสังกัด 8 หน่วย ซึ่งเรียกว่า "กองกักขังการ" และ "ฝ่าย" แต่ละกองกักขังการและฝ่ายมีหน้าที่และความรับผิดชอบแตกต่างกัน สำหรับหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการพิสูจน์สัญชาติ คือ

แผนกคนอยู่ชั่วคราว ซึ่งอยู่ภายใต้การดูแลของกองกักขังการ 3 กองตรวจคนเข้าเมือง โดยแผนกคนอยู่ชั่วคราวมีหน้าที่ปฏิบัติราชการ และรับผิดชอบการงาน ดังนี้

ปฏิบัติจัดการแก่คนต่างด้าว ที่เดินทางเข้ามาในราชอาณาจักรในประเภทคน ไม่นับเป็นคนเข้าเมือง (เว้นแต่คนเดินทางผ่าน คนที่ศนาจร และคนได้รับการอำนวยความสะดวก) ทุกกรณี รวมทั้งการที่บุคคลดังกล่าวนี้จะกลับออกไปนอกประเทศด้วย เป็นไปตามกฎหมายและระเบียบแบบแผน และเรื่องของคนอยู่ชั่วคราวของส่วนภูมิภาคที่ส่งมายังกองตรวจคนเข้าเมือง

แจ้งเรื่องการเดินทางเข้ามา ในราชอาณาจักรของคนต่างด้าวที่ขออยู่ชั่วคราว ให้ตำรวจท้องที่ซึ่งคนต่างด้าวนั้นเข้าไปพักอาศัย และสำเนาส่งให้กองกักขังที่เกี่ยวข้อง

จัดทำรักษาและเก็บสัญญาประกันคนต่างด้าว ซึ่งเข้ามาอยู่ชั่วคราว เฉพาะที่มีได้ทำสัญญาไว้ ทางแผนกควบคุมอัตราคนเข้าเมือง และเก็บรักษาสัญญาประกันที่แผนกควบคุมอัตราคนเข้าเมืองส่งมา

จัดทำบัญชีรายชื่อของคนต่างด้าวที่เข้ามาในประเภท ไม่นับเป็นคนเข้าเมืองตาม ข้อ 1.1 โดยแยกเป็นสัญชาติ ตามลำดับ วัน เดือน ปี ที่เข้าถึงราชอาณาจักร เพื่อการควบคุมและตรวจสอบให้รู้ว่า ผู้ใดยังอยู่และกลับออกไปแล้ว เมื่อใดโดยทางใดเป็นราย ๆ

จัดการเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่คนต่างด้าว ตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง หรือตามคำสั่งของทางราชการ

จัดการเกี่ยวกับการขอพิสูจน์สัญชาติ และการที่คนสัญชาติไทย จะเข้ามาในหรือออกไปนอกราชอาณาจักร

จัดการเกี่ยวกับคดีที่มีการฟ้องกองตรวจคนเข้าเมือง หรือกรมตำรวจ หรือกระทรวงมหาดไทย หรือมีการยื่นคำร้องต่อศาล เพื่อขอให้ศาลสั่งว่าเป็นคนไทย หรือกิจการใดอื่นที่เกี่ยวกับการศาล หรือกรมอัยการ

จัดทำบัญชีควบคุมคนต่างด้าวที่ได้รับการผ่อนผัน อำนวยความสะดวก โดยแยกเป็นประเภท และสัญชาติเป็นรายปี⁴

2.1.2 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพิสูจน์สัญชาติไทย

ดังได้กล่าวมาแล้วในเบื้องต้นว่า กองตรวจคนเข้าเมืองมีหน้าที่ปฏิบัติและรับผิดชอบ ตลอดจนการวางระเบียบในการตรวจตราบุคคลและพาหนะที่เข้ามาสู่ราชอาณาจักร และจะออกไปนอกราชอาณาจักร เพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง ดังนั้น กฎหมายที่ใช้ในการพิสูจน์สัญชาติ ในเบื้องต้นจึงได้แก่ กฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง ทั้งนี้ เนื่องจากการตรวจตราบุคคลที่จะเดินทางเข้ามาในราชอาณาจักรนั้น จะต้องพิจารณาจากหนังสือเดินทาง หรือเอกสารใช้แทนหนังสือเดินทางของบุคคลนั้นเป็นสำคัญ การที่จะพิจารณาว่า บุคคลนั้นมีสัญชาติใด จึงต้องใช้หนังสือเดินทางหรือเอกสารใช้แทนหนังสือเดินทางเป็นหลักในการพิจารณาเบื้องต้น ดังนั้น กระบวนการในการพิสูจน์สัญชาติ จึงต้องเริ่มจากกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง ซึ่งให้อำนาจบุคคลนั้น ๆ ในการพิสูจน์ เพื่อให้ทราบว่าบุคคลนั้นมีสัญชาติไทย ตามนัยแห่งพระราชบัญญัติสัญชาติที่กำหนดไว้หรือไม่

พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 มาตรา 57 บัญญัติว่า

"เพื่อประโยชน์แห่งพระราชบัญญัตินี้ ผู้ใดอ้างว่าเป็นคนมีสัญชาติไทย ถ้าไม่ปรากฏหลักฐานอันเพียงพอที่พนักงานเจ้าหน้าที่จะเชื่อถือได้ว่า เป็นคนมีสัญชาติไทย ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้นั้นเป็นคนต่างด้าว จนกว่าผู้นั้นจะพิสูจน์ได้ว่าตนมีสัญชาติไทย

การพิสูจน์ตามวรรคหนึ่ง ให้ยื่นคำขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบและเสียค่าธรรมเนียมตามที่กำหนดในกฎกระทรวง หากผู้นั้นไม่พอใจคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ จะร้องขอต่อศาลให้พิจารณาก็ได้

ในกรณีที่มีการร้องขอต่อศาล เมื่อได้รับการร้องขอ ให้ศาลแจ้งต่อพนักงานอัยการ พนักงานอัยการมีสิทธิที่จะโต้แย้งคัดค้านได้"

⁴ กองตรวจคนเข้าเมือง, "คู่มือการปฏิบัติงานของกองตรวจคนเข้าเมือง" (กรุงเทพมหานคร : จงเจริญการพิมพ์, 2525) หน้า 371

พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 มาตรา 7 บัญญัติว่า

บุคคลดังต่อไปนี้ ย่อมได้สัญชาติไทยโดยการเกิด

- (1) ผู้เกิดโดยบิดาเป็นผู้มีสัญชาติไทย ไม่ว่าจะเกิดในหรือนอกราชอาณาจักร
- (2) ผู้เกิดนอกราชอาณาจักรไทย โดยมารดาเป็นผู้มีสัญชาติไทย แต่ไม่ปรากฏบิดาที่ชอบด้วยกฎหมายหรือบิดาไม่มีสัญชาติ
- (3) ผู้เกิดในราชอาณาจักรไทย

ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515

"โดยที่พิจารณาเห็นว่า บุคคลที่เกิดในราชอาณาจักรไทยโดยบิดาหรือมารดาเป็นคนต่างด้าวที่เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทย โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง หรือบิดาหรือมารดาเป็นคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตให้เข้ามาอยู่เพียงชั่วคราว หรือเป็นกรณีพิเศษเฉพาะราย บุคคลเหล่านั้นแม้จะมีสัญชาติไทย แต่ก็มีได้มีความจงรักภักดีต่อประเทศไทย เพื่อป้องกันและรักษาความมั่นคงแห่งชาติ สมควรมิให้บุคคลดังกล่าวมีหรือได้สัญชาติไทยอีกต่อไป หัวหน้าคณะปฏิวัติจึงมีคำสั่งดังต่อไปนี้

ข้อ 1. ให้ถอนสัญชาติไทยของบรรดาบุคคล ที่เกิดในราชอาณาจักรไทย โดยบิดาเป็นคนต่างด้าวหรือมารดาเป็นคนต่างด้าว แต่ไม่ปรากฏบิดาที่ชอบด้วยกฎหมาย และในขณะที่เกิดบิดาหรือมารดานั้นเป็น

- (1) ผู้ที่ได้รับการผ่อนผันให้พักอาศัยอยู่ใน ราชอาณาจักรไทย เป็นกรณีพิเศษเฉพาะราย
- (2) ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้เข้าอยู่ในราชอาณาจักรไทยเพียงชั่วคราว หรือ
- (3) ผู้ที่เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทย โดยไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง

ทั้งนี้ เว้นแต่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย พิจารณาเห็นสมควร และสั่งเฉพาะรายเป็นประการอื่น

ข้อ 2. บุคคลตามข้อ 1. ผู้เกิดในราชอาณาจักรไทย เมื่อประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้ใช้บังคับแล้ว ไม่ได้สัญชาติไทย เว้นแต่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย พิจารณาเห็นสมควร และสั่งเฉพาะรายเป็นประการอื่น

ข้อ 3. บรรดาบทกฎหมาย กฎและข้อบังคับอื่นในส่วนที่บัญญัติไว้แล้วในประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้ หรือซึ่งขัด หรือแย้งกับประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้ ให้ใช้ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้แทน

ข้อ 4. ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยรักษาการ ตาม
ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้

ข้อ 5. ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้ ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวัน
ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป"⁵

2.1.3 กฎหมายและองค์กรที่รับผิดชอบในการพิสูจน์สัญชาติของต่างประเทศ
จากที่ได้กล่าวถึงกฎหมาย และองค์กรที่รับผิดชอบในการพิสูจน์
สัญชาติไทยมาแล้ว เพื่อความสมบูรณ์ของการศึกษา ในที่นี้จะได้อีกถึงกฎหมาย
ของต่างประเทศเทียบเคียงกับหลักกฎหมาย และองค์กรที่รับผิดชอบในการพิสูจน์
สัญชาติของไทย การศึกษาในส่วนนี้จะ เป็นเพียงการศึกษาข้อมูลที่ได้ในกฎหมาย
รัฐธรรมนูญ กฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง และกฎหมายสัญชาติของประเทศ
สหพันธรัฐมาเลเซีย สิงคโปร์ ญี่ปุ่น และกรีก โดยสังเขป

2.1.3.1 กฎหมายของประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย

ก. ภาวะในการพิสูจน์สัญชาติ

กฎหมายว่าด้วย คนเข้าเมืองของสหพันธรัฐ
มาเลเซีย⁶ มาตรา 7 (3) กำหนดว่า "The burden of Proof that
any person is a citizen shall lie upon that person"

จากบทบัญญัติของกฎหมายที่กำหนดภาวะในการพิสูจน์ว่า บุคคลใดเป็น
คนสัญชาติมาเลเซียหรือไม่ นั้น เป็นหน้าที่ของบุคคลนั้นที่จะต้องพิสูจน์ เมื่อ
พิจารณาเทียบเคียงกับกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง ที่เกี่ยวกับการพิสูจน์สัญชาติ
ของไทยแล้ว จะเห็นได้ว่ามีวัตถุประสงค์เช่นเดียวกันกับมาตรา 57 ของ
พระราชบัญญัติคนเข้าเมืองของไทย กล่าวคือ เป็นบทบัญญัติที่โดยพื้นฐานแล้ว
ยกเว้น ผลบังคับของกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองของสหพันธรัฐมาเลเซียทั้งฉบับ
ไม่ให้มีผลบังคับกับคนสัญชาติมาเลเซีย ทั้งนี้เพราะโดยหลักที่ทราบกันมาแล้วว่า
การมีสัญชาติของประเทศใด ย่อมนำมาซึ่งสิทธิของผู้มีสัญชาตินั้นที่จะเดินทางเข้า
ประเทศที่ตนมีสัญชาติได้ โดยไม่ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขใด ๆ และเป็นหน้าที่ของ
รัฐที่ต้องยอมรับคนชาติของตนเข้าประเทศ (duty of admission) จะ

⁵ ราชกิจจานุเบกษา 89 ตอนที่ 190 ฉบับพิเศษ (13 ธันวาคม
2515) : 206

⁶ Law of Malaysia, Act 155 : Immigration Act,
1959/63.

ปฏิเสธไม่ยอมให้คนชาติของตนเดินทางเข้าประเทศไม่ได้⁷ ดังนั้น ในกรณีที่มีบุคคลประสงค์จะเดินทางเข้าประเทศ โดยไม่ต้องได้รับอนุญาต บุคคลนั้นจึงต้องอ้างเหตุที่ตนมีสัญชาติของประเทศนั้น ๆ ซึ่งในการนี้จึงจำเป็นต้องมีการพิสูจน์ว่า บุคคลนั้นมีสัญชาติของประเทศนั้นจริงหรือไม่ ภาระในการพิสูจน์จึงตกแก่บุคคลที่กล่าวอ้างสิทธิอันติดมากับสัญชาตินั้น

ข. องค์การที่รับผิดชอบในการพิสูจน์สัญชาติ

ตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองของสหพันธรัฐมาเลเซีย ในส่วนที่แตกต่างกับกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองของไทยที่เกี่ยวกับการพิสูจน์สัญชาตินั้น กฎหมายของสหพันธรัฐมาเลเซียหาได้กำหนดถึงองค์การบริหารที่มีอำนาจในการวินิจฉัย การพิสูจน์สัญชาติของบุคคลที่กล่าวอ้างว่าถูกต้อง และทำให้บุคคลนั้นถูกยอมรับว่าเป็นคนสัญชาติมาเลเซียหรือไม่เพียงไร ในขณะที่กฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองของไทยกำหนดการพิสูจน์สัญชาติไว้ว่าให้เป็นอำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งได้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมือง อย่างไรก็ตาม ในความเห็นของผู้เขียน ในขั้นแรกของการพิสูจน์ว่าคุณเป็นบุคคลสัญชาติมาเลเซียหรือไม่ ก็หน้าที่จะต้องกระทำต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองก่อนเช่นเดียวกัน กล่าวคือ เป็นการพิสูจน์สิทธิเบื้องต้นของการเข้าเมืองนั่นเอง และแม้กฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองของสหพันธรัฐมาเลเซียจะได้บัญญัติในเรื่องกระบวนการของการพิสูจน์สัญชาติไว้ แต่ก็มิปรากฏให้เห็นในกฎหมายรัฐธรรมนูญของสหพันธรัฐมาเลเซีย⁸ มาตรา 30 ซึ่งบัญญัติไว้ดังนี้

"(1) The Federal Government may, on the application of any Person with respect to whose citizenship a doubt exists, whether of fact or of law, certify that person is a citizen.

(2) A certificate issued under Clause (1) shall, unless it is proved that it was obtained by means of fraud, false representation or concealment of any

⁷ กมล สนธิเกษตริณ คำอธิบายกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล (กรุงเทพ : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2525) หน้า 48

⁸ Federal Constitution, Incorporating All amendments up to 31st December 1987. Reprint No. 1 of 1988 (Malaysia : the Director General of National Printing, 1988)

material fact, be conclusive evidence that the person to whom it relates was a citizen on the date of the certificate, but without prejudice to any evidence that he was a citizen at an earlier date

(3) For the purpose of determining whether a person was born a citizen of the Federation, any question whether he was born a citizen of another country shall be decided by the Federal Government, whose certificate thereon (unless proved to have been obtained by means of fraud, false representation or concealment of a material fact) shall be conclusive"

จากบทบัญญัติในกฎหมายรัฐธรรมนูญของสหพันธรัฐมาเลเซีย ซึ่งบัญญัติไว้อย่างกว้าง ๆ นี้ จึงทำให้มองได้ว่า ในกรณีที่มีข้อสงสัยเกี่ยวกับเรื่องสัญชาติของบุคคล รัฐบาลกลางของสหพันธรัฐมาเลเซีย จะเป็นผู้พิจารณาตัดสินว่าบุคคลนั้นเป็นคนสัญชาติมาเลเซียหรือไม่ และเพื่อที่จะยืนยันในเรื่องนี้ รัฐบาลกลางจะออกหนังสือรับรองสัญชาติให้ไว้ เว้นแต่หนังสือรับรองสัญชาตินั้นจะได้มาด้วยกลฉ้อฉล, แจ้งข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อความจริง

การพิสูจน์สัญชาติของประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย จึงเป็นเรื่องที่ถือเป็นอำนาจขององค์กรฝ่ายบริหาร คือ รัฐบาลกลางที่จะเป็นผู้พิจารณาตัดสินอย่างไรก็ตาม ในความเห็นของผู้เขียนแล้วเห็นว่า เนื่องจากประเทศสหพันธรัฐมาเลเซียมีการปกครองในรูปแบบของรัฐธรรมนูญ และในแต่ละรัฐสามารถที่จะดำเนินการออกกฎหมายภายในของรัฐเองได้ เว้นแต่ จะเป็นเรื่องที่ถือเป็นปัญหาของชาติ ซึ่งรัฐบาลกลางจะเป็นผู้กำหนด สำหรับในเรื่องการพิสูจน์สัญชาติน่าที่จะต้องดำเนินการกระบวนกรผ่านขั้นตอน และความเห็นของรัฐนั้น ๆ ขึ้นมาสู่รัฐบาลกลางเสียก่อน มากกว่าที่จะต้องดำเนินการพิสูจน์สัญชาติกับรัฐบาลกลางโดยตรง

อย่างไรก็ดี ด้วยเหตุที่ไม่อาจค้นหาข้อมูลภายใน ซึ่งอาจเป็นระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องนี้ ในประเทศสหพันธรัฐมาเลเซียได้ ข้อมูลที่ปรากฏจึงเป็นแต่เพียงข้อยุติว่า รัฐบาลกลางจะเป็นผู้พิจารณากรณีมีปัญหาสงสัยเกี่ยวกับเรื่องสัญชาตินั้นเอง

2.1.3.2 กฎหมายของประเทศสิงคโปร์

ก. ภาวะในการพิสูจน์สัญชาติ

กฎหมายว่าด้วย คนเข้าเมืองของประเทศสิงคโปร์⁹มาตรา 7 กำหนดไว้ดังนี้

"(1) A citizen of Singapore shall be entitled to enter Singapore without having obtained a permit or pass in that behalf under this act.

(2) The burden of Proof that any person is a citizen of Singapore shall lie upon that person"

จากบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง ของประเทศสิงคโปร์ จะเห็นได้ว่า มีลักษณะคล้ายคลึงกับกฎหมายของประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย ดังได้กล่าวมาแล้ว และโดยวัตถุประสงค์ก็คงเป็นเช่นเดียวกับ มาตรา 57 ของพระราชบัญญัติคนเข้าเมืองของไทย กล่าวคือ โดยบทบัญญัติที่โดยพื้นฐาน ยกเว้นผลบังคับของกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองของประเทศสิงคโปร์ ไม่ให้มีผลบังคับกับคนสัญชาติสิงคโปร์ ดังนั้น ภาวะในการพิสูจน์ว่า บุคคลนั้นมีสัญชาติสิงคโปร์หรือไม่ จึงต้องเป็นหน้าที่ของบุคคลที่กล่าวอ้างสิทธิที่จะต้องมีหลักฐาน แสดงสัญชาติมาแสดง

ข. องค์การที่รับผิดชอบในการพิสูจน์สัญชาติ

เช่นเดียวกับ ประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย กฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองของประเทศสิงคโปร์ ก็ได้กำหนดถึงองค์การที่มีอำนาจในการวินิจฉัยการพิสูจน์สัญชาติไว้อย่างชัดเจน ดังเช่นกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองที่เกี่ยวกับการพิสูจน์สัญชาติของไทย จริงอยู่แม้กระบวนการขั้นต้น จะมีได้กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองของประเทศสิงคโปร์ ว่าจะต้องพิสูจน์สัญชาติกับหน่วยงานใดนั้น แต่โดยที่การเข้าเมืองเป็นสิทธิเบื้องต้นที่บุคคลนั้นจำเป็นต้องแสดงความเป็นคนมีสัญชาติสิงคโปร์ ในขั้นแรกการพิสูจน์ว่าตนเป็นบุคคลสัญชาติสิงคโปร์หรือไม่ จึงน่าจะต้องกระทำต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองของประเทศนั้น

⁹ Immigration Act (Chapter 133), Revise Edition 1985 (Singapore : Government Printer, 1986)

อย่างไรก็ดี ในแนวทางเดียวกันกับประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย กฎหมายรัฐธรรมนูญของประเทศสิงคโปร์¹⁰ มาตรา 138 ก็บัญญัติเกี่ยวกับกรณีปัญหาในเรื่องสัญชาติไว้ดังนี้

"Upon Application made in that behalf in the prescribed manner, the Government may grant in the form prescribed a certificate of citizenship to a person with respect to whose citizenship a doubt exists, whether of fact or of law.

Provided that where the Government is satisfied that such a certificate was obtained in circumstances set out in Article 132 (1) (a) or (b), the Government may, by order, cancel such certificate"

จากกฎหมายรัฐธรรมนูญของประเทศสิงคโปร์ ซึ่งบัญญัติไว้ในลักษณะเช่นเดียวกับกฎหมายรัฐธรรมนูญของประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย จึงเป็นเรื่องที่ให้อำนาจฝ่ายบริหาร คือ รัฐบาลที่จะพิจารณาในกรณีมีข้อสงสัยว่า บุคคลนั้นจะเป็นผู้มีสัญชาติสิงคโปร์หรือไม่ และในการนี้รัฐบาล จะยอมรับด้วยการออกหนังสือรับรองสัญชาติให้ไว้เป็นสำคัญ เว้นแต่หนังสือรับรองสัญชาตินั้นจะได้อาศัยการสอบสวน, แจ้งข้อความอันเป็นเท็จ, ปกปิดข้อความจริง หรือ โดยสำคัญผิดตามนัยมาตรา 132 (1) (a) หรือ (b)

2.1.3.3 กฎหมายของประเทศญี่ปุ่น

ก. ภาวะในการพิสูจน์สัญชาติ

ในกรณีของการพิสูจน์สัญชาติของประเทศญี่ปุ่น นี้ ไม่มีการกำหนดภาวะในการพิสูจน์สัญชาติไว้อย่างชัดเจนในกฎหมายที่เกี่ยวข้อง แต่โดยที่ Immigration - Control and Refugee - Recognition Act¹¹ ของประเทศญี่ปุ่น คงมีการกำหนดไว้แต่เพียงหลักเกณฑ์ในการเข้าเมือง

¹⁰ The Constitution of the Republic of Singapore Revised Edition 1985 (Singapore : The Government Printer, 1986)

¹¹ The Alien Registration Law, Cabinet Order No. 319 of 1951

ของบุคคล โดยแยกเป็นบุคคลต่างด้าวและบุคคลสัญชาติญี่ปุ่น สำหรับบุคคลสัญชาติญี่ปุ่นนั้นจะเห็นได้จากมาตรา 61 ซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์ในการเข้าประเทศไว้ดังนี้

"A Japanese national (Excluding crewmen) who returns to Japan from an area outside of Japan shall carry with him a valid passport (those without passports must carry documents that will certify possession of Japanese nationality) and shall undergo confirmation of return to Japan by the Immigration Inspector at the port of entry or departure at which such person lands in accordance with the procedures prescribed by the Ministry of Justice Ordinance"

จากบทบัญญัติดังกล่าว จึงนำที่จะอนุโลมรับฟังได้ เช่นเดียวกับกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองของประเทศสหพันธรัฐมาเลเชีย และประเทศสิงคโปร์ นั่นคือ การที่จะพิสูจน์ว่า บุคคลใดเป็นคนมีสัญชาติญี่ปุ่นหรือไม่ บุคคลนั้นจะต้องมีหนังสือเดินทาง หรือเอกสารอื่นใดซึ่งแสดงความเป็นเจ้าของสัญชาติญี่ปุ่น (ในกรณีที่ไม่มีหนังสือเดินทาง) และการกลับเข้าประเทศญี่ปุ่นนั้น จะต้องได้รับการยืนยันการกลับเข้าประเทศ จากพนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมือง ตามกระบวนการซึ่งกำหนดโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

การพิสูจน์ว่าบุคคลใดมีสัญชาติญี่ปุ่นหรือไม่ จึงขึ้นอยู่กับหนังสือเดินทาง หรือ เอกสารซึ่งแสดงสัญชาติญี่ปุ่นของบุคคลนั้น ภาระในการพิสูจน์จึงเป็นของบุคคลนั้นที่จะต้องแสดงหลักฐานให้ปรากฏแก่พนักงานเจ้าหน้าที่นั่นเอง

ข. องค์การที่รับผิดชอบในการพิสูจน์สัญชาติ

กฎหมายสัญชาติของประเทศญี่ปุ่น¹² มาตรา 19 กำหนดไว้อย่างกว้าง ๆ ว่า "Except as provided for in this law, the procedures concerning the acquisition or renunciation of Nationality as well as other rules necessary to enforce this law shall be prescribed in the Ordinance of the Ministry of Justice"

¹² The Nationality Law (Law No. 147 of 1950, as amended by Law No.268 of 1952 and Law No.45 of 1984) 1985

ในกฎหมายสัญชาติของประเทศญี่ปุ่น หาได้มีการกำหนดเกี่ยวกับกรณีของความสงสัยในเรื่องสัญชาติไว้ไม่ แต่คงมีเพียงมาตรา 19 ของกฎหมายสัญชาตินี้เท่านั้นที่กำหนดไว้ว่า นอกเหนือจากที่กล่าวมาในกฎหมายนี้ กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการได้ หรือการสละสัญชาติ รวมไปถึงกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่จะต้องใช้บังคับ เพื่อให้การเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมาย จะถูกกำหนดโดยกระทรวงยุติธรรม

จากบทบัญญัตินี้ จะเห็นได้ว่า ในกรณีของเรื่องที่ต้องเกี่ยวข้องกับการได้หรือเสียสัญชาติญี่ปุ่น อันน่าจะรวมถึงกรณีที่ต้องมีปัญหาเกี่ยวกับสัญชาตินั้นอยู่ ภายใต้การควบคุมดูแลขององค์กรฝ่ายบริหาร คือ กระทรวงยุติธรรม และสิ่งหนึ่งที่ได้ชัดเจน คือ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง หรือกฎหมายสัญชาตินั้นอยู่ภายใต้ องค์กรฝ่ายบริหารเดียวกัน คือ กระทรวงยุติธรรม เช่นเดียวกับกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง และกฎหมายสัญชาติของไทย ที่อยู่ภายใต้การดูแลของหน่วยงานเดียวกัน คือ กระทรวงมหาดไทย

2.1.3.4 กฎหมายของประเทศกรีก

กฎหมายสัญชาติของประเทศกรีก¹³ บัญญัติว่า

CHAPTER D : COMPETENCE IN MATTERS OF NATIONALITY AND PROOF OF GREEK NATIONALITY

section 24 "All matter relating to nationality come under the competence of the Minister of the Interior"

จากบทบัญญัติของกฎหมายสัญชาติของประเทศกรีก จะเห็นได้ว่า เมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศต่าง ๆ แล้ว กฎหมายสัญชาติของประเทศกรีกจะพูดถึงการพิสูจน์สัญชาติไว้อย่างชัดเจนว่า เป็นเรื่องภายในอำนาจ และหน้าที่ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

¹³ Greek Nationality Code, Legislative Decree No. 3370 (September 20, 1955) as amended by Emergency Law No. 4532/1966 and Legislative Decree No. 4352/1970

อย่างไรก็ดี มิได้มีการกำหนดเหตุที่ต้องมีการพิสูจน์สัญชาติ หรือภาระในการพิสูจน์สัญชาติไว้ คงเป็นการพูดแต่เพียงหลักการ ซึ่งน่าจะต้องมีระเบียบภายในรองรับกฎหมายมาตรานี้ อีก แต่ด้วยเหตุดังได้กล่าวมาแล้วว่า ในเรื่องสัญชาตินี้ เป็นเรื่องภายใต้อำนาจของกฎหมายภายในที่จะบัญญัติหลักการ และเหตุผลไว้ ทั้งนี้ ย่อมขึ้นอยู่กับขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณี และปัญหาภายในของแต่ละประเทศแตกต่างกันออกไปตามความจำเป็น

2.2 ขอบเขตของการพิสูจน์สัญชาติไทย

ในการพิสูจน์สัญชาติไทย ตามกระบวนการของกฎหมาย มาตรา 57 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 นั้น เป็นเรื่องที่ต้องแยกการพิจารณาออกเป็น 2 กรณีด้วยกัน

กรณีแรก ได้แก่ บุคคลที่ถือหนังสือเดินทางหรือเอกสารใช้แทนหนังสือเดินทางของประเทศใดประเทศหนึ่ง (ยกเว้นประเทศไทย) และเดินทางเข้ามาในราชอาณาจักร โดยอ้างตนว่าเป็นผู้มีสัญชาติไทย บุคคลเหล่านี้หากมีความประสงค์จะขอพิสูจน์สัญชาติไทย ก็ต้องดำเนินการตามกระบวนการที่กฎหมายกำหนด โดยถือหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลนั้นเป็นคนต่างด้าว จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าตนมีสัญชาติไทย

กรณีที่สอง ได้แก่ บุคคลสัญชาติไทย ซึ่งเดินทางเข้ามาในราชอาณาจักร และเกิดปัญหาที่จะต้องมีการพิสูจน์สัญชาติ กรณีนี้จะต่างกับกรณีแรก โดยเรียกชื่ออีกนัยหนึ่งว่า "การนิตราายงานตัวบุคคลสัญชาติไทย ก่อนปล่อยตัวเข้าเมืองในฐานะเป็นคนมีสัญชาติไทย" และเนื่องจากในทางปฏิบัติ ปัญหาที่เกิดจากคนไทยเดินทางเข้ามาในราชอาณาจักร โดยมีเอกสารการเดินทางไม่สมบูรณ์นี้ มีเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก กองตรวจคนเข้าเมืองจึงต้องจัดทำคู่มือการนิตราายงานตัวบุคคลสัญชาติไทย และปล่อยตัวเข้าเมือง ทั้งนี้ เพื่อให้สะดวกแก่การปฏิบัติงานของพนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมือง ซึ่งเป็นผู้ตรวจพบการนิตราายงานตัวดังกล่าว จะเป็นขั้นตอนซึ่งกองตรวจคนเข้าเมืองสามารถดำเนินการปล่อยตัวเข้าเมืองได้ เพราะถือว่ามีหลักฐานอันเพียงพอที่จะเชื่อถือได้ว่าเป็นคนสัญชาติไทย

สำหรับกรณีคนไทยเดินทางเข้ามาในราชอาณาจักร และเกิดปัญหา
ที่จะต้องพิสูจน์สัญชาติ แบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท ดังนี้¹⁴

ประเภทที่หนึ่ง ถือหนังสือเดินทางไทยซึ่งหมดอายุการใช้
ประเภทที่สอง ถือ Seamen Discharge's Book
ประเภทที่สาม ถือ Certificate of Identity หรือหนังสือ
เดินทางไทยที่ออกโดยสถานทูต หรือสถานกงสุลไทยในต่างประเทศ แต่ไม่มี
หมายเหตุว่า เป็นการออกใช้แทนหนังสือเดินทางฉบับเดิม เลขที่ลงวัน เดือน
ปีใด

ประเภทที่สี่ ไม่มีเอกสารใด ๆ ดังกล่าวข้างต้น

หลักเกณฑ์การพิจารณา

2.2.1 ในการตรวจพบคนไทยถือหนังสือเดินทางไทย หมดอายุการใช้
หรือถือ Seamen Discharge's Book เจ้าหน้าที่ประจำด่านตรวจคน
เข้าเมือง จะดำเนินการตรวจสอบในเบื้องต้นว่า เอกสารดังกล่าวน่าจะเป็น
เอกสารที่ออกให้โดยถูกต้องหรือไม่ โดยพิจารณาจากรูปเล่ม เนื้อกระดาษ
ตัวอักษร รอยตรา รอยตำหนิ ร่องรอยการขูดลบ แก้ไข เปลี่ยนแปลง ส่วนใด
ส่วนหนึ่งในเอกสาร และหากสามารถดำเนินการตรวจสอบหนังสือเดินทางไทย
ทางระบบคอมพิวเตอร์ (ย้อนหลัง 5 ปี) ก็ดำเนินการตรวจสอบด้วย เมื่อ
เชื่อว่าเป็นเอกสารที่แท้จริง และออกให้แก่ผู้นั้นจริง ก็ให้นายตำรวจยศตั้งแต่
ร้อยตำรวจตรีขึ้นไป หรือผู้รักษาการแทนหัวหน้าด่านตรวจคนเข้าเมือง พร้อมกับ
ข้าราชการตำรวจที่อยู่ ณ ที่นั้นเป็นพยานอย่างน้อย 1 นาย สอบถามปากคำ
เพื่อประกอบการพิจารณาว่า บุคคลนั้นจะเป็นคนไทยหรือไม่ เช่น สอบถาม
สถานที่เกิด ข้อมูลเกี่ยวกับบิดามารดา ญาติพี่น้อง หรือคนรู้จัก สถานศึกษา
ชื่อบุคคลและสถานที่ที่ควรรู้จัก โดยพิจารณาประกอบกับความสามารถในการพูด
ฟัง อ่าน เขียนภาษาไทยด้วย และหากการสอบปากคำเบื้องต้น เชื่อว่าน่าจะ
เป็นคนไทย เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองจะดำเนินการบันทึกปากคำ และบันทึก
ความเห็นตามแบบฟอร์มที่กองตรวจคนเข้าเมืองกำหนด โดยให้พยานลงลายมือ
ชื่อกำกับไว้ และประทับตรา Seen ในหนังสือเดินทาง หรือ Seaman
Discharge's Book และบัตร ตม. 6 (ขาเข้า) (ปรากฏตามเอกสาร
ภาคผนวก) พร้อมหมายเหตุว่า ปลอยตัวเข้าเมืองในฐานะบุคคลสัญชาติไทย

¹⁴ ตรวจคนเข้าเมือง, กอง "คู่มือปฏิบัติการนำรายงานตัวบุคคล
สัญชาติไทย และปลอยตัวเข้าเมือง (กรุงเทพมหานคร : กองตรวจคน
เข้าเมือง, 2529) (อัดสำเนา)

พร้อมกับสำเนาเอกสารต่าง ๆ รวมตลอดถึงสำเนาหลักฐานที่บุคคลนั้นนำติดตัวมา อันแสดงถึงเป็นคนสัญชาติไทย เช่น บัตรประจำตัวประชาชน หรือเอกสารราชการใด ๆ ที่มีข้อความระบุว่าเป็นคนสัญชาติไทย หลังจากนั้นให้สารวัตรหรือหัวหน้าด่านตรวจคนเข้าเมืองปล่อยตัวบุคคลนั้น เข้าเมืองในฐานะบุคคลสัญชาติไทย และประมวลเรื่องเสนอกองตรวจคนเข้าเมือง (ผ่านแผนกคนอยู่ชั่วคราว กองกำกับการ 3 การตรวจคนเข้าเมือง) แต่ถ้าบุคคลนั้นเดินทางออกนอกราชอาณาจักร โดยไม่ปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง กล่าวคือ มิได้เดินทางออกไปตามช่องทางด่านตรวจคนเข้าเมืองเขตท่า สถานี หรือท้องที่ที่กฎหมายกำหนด หรือมิได้รับการตรวจอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ของด่านตรวจคนเข้าเมืองก็ให้ส่งตัวบุคคลผู้นั้นดำเนินคดีตามฐานความผิด ปรับไม่เกินสองพันบาท ก่อนปล่อยตัวบุคคลนั้น เข้าเมืองต่อไป

2.2.2 ในการตรวจพบคนไทยถือ Certificate of Identity หรือหนังสือเดินทางไทยที่ออกโดยสถานทูต หรือสถานกงสุลไทยในต่างประเทศ แต่ไม่มีหมายเหตุว่า เป็นการออกใช้แทนหนังสือเดินทางฉบับเดิม เลขที่ลงวัน เดือน ปีใด และออกให้ใคร สารวัตรหรือหัวหน้าด่านตรวจคนเข้าเมืองจะดำเนินการตรวจสอบเบื้องต้น เช่นเดียวกับกรณีถือหนังสือเดินทางไทยหมดอายุ การใช้ หรือถือ Seaman Discharge's Book และหลังจากที่ตรวจสอบแล้ว จะทำการยึดเอกสารใช้แทนหนังสือเดินทาง หรือหนังสือเดินทางของบุคคลผู้นั้นไว้ แล้วประทับตรา นักรายงานตัวในบัตร ตม.6 (ขาเข้า) พร้อมสำเนา โดยบันทึกรายงานตัวตามแบบฟอร์มที่กองตรวจคนเข้าเมืองกำหนด พร้อมสำเนา โดยมอบบันทึกนักรายงานตัวให้บุคคลผู้นั้น 1 ชุด เพื่อให้ผู้นำหลักฐานแสดงความเป็นคนสัญชาติไทย ไปรายงานตัวที่แผนกคนอยู่ชั่วคราว กองกำกับการ 3 กองตรวจคนเข้าเมือง หรือตรวจคนเข้าเมืองส่วนภูมิภาคในท้องที่ ซึ่งบุคคลผู้นั้นมีภูมิลำเนา และเมื่อแผนกคนอยู่ชั่วคราวกองกำกับการ 3 กองตรวจคนเข้าเมือง หรือตรวจคนเข้าเมืองส่วนภูมิภาคได้รับรายงานแล้ว ก็จะทำเนิการบันทึกปากคำ และบันทึกความเห็น ตามแบบฟอร์มที่กองตรวจคนเข้าเมืองกำหนด ดังเช่นกรณี ผู้ถือหนังสือเดินทางไทยหมดอายุการใช้ หรือถือ Seaman Discharge's Book ก่อนปล่อยตัวเข้าเมืองในฐานะบุคคลสัญชาติไทยต่อไป และหากบุคคลนั้นเดินทางออกนอกราชอาณาจักร โดยไม่ปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง ก็จะต้องดำเนินคดีกับบุคคลดังกล่าวก่อนปล่อยตัว เช่นเดียวกัน

2.2.3 กรณีบุคคลเดินทางเข้ามาในราชอาณาจักร โดยไม่มีเอกสารใด ๆ เจ้าหน้าที่ด่านตรวจคนเข้าเมืองผู้ตรวจพบ จะดำเนินการตรวจสอบพิจารณาตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น หากบุคคลผู้นั้นมิใช่คนไทยอย่างแน่นอน และมีลักษณะต้องห้ามมิให้เข้ามาในราชอาณาจักร สารวัตร หรือหัวหน้าด่านตรวจคนเข้าเมือง จะดำเนินการส่งตัวผู้นั้นกลับออกไป ตามขั้นตอนที่กฎหมาย

กำหนด แต่หากตรวจพิจารณาบุคคลผู้นั้นแล้ว น่าจะใช้คนไทย แต่ยังไม่แน่ชัดก็ จะให้บุคคลผู้นั้นนำหลักฐานที่แสดงความเป็นคนสัญชาติไทย ไปรายงานตัวที่แผนก คนอยู่ชั่วคราว กองกำกับการ 3 กองตรวจคนเข้าเมือง หรือด่านตรวจคน เข้าเมืองที่บุคคลนั้นสามารถติดต่อได้สะดวกที่สุด เพื่อดำเนินการตามที่กฎหมาย ที่กำหนด ดังเช่นกรณีบุคคลถือหนังสือเดินทางไทยซึ่งหมดอายุการใช้ และถ้า บุคคลนั้น เดินทางออกนอกราชอาณาจักร โดยไม่ปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วย คนเข้าเมือง ก็จะต้องดำเนินการกับบุคคลดังกล่าวก่อนปล่อยตัวเช่นเดียวกัน

2.3 ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอพิสูจน์สัญชาติไทย

พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 มาตรา 57 บัญญัติไว้อย่าง กว้าง ๆ (แตกต่างจากพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2493 เดิม ซึ่ง ยกเลิกไปแล้ว)¹⁵ ว่า เพื่อประโยชน์แห่งพระราชบัญญัตินี้ ผู้ใดอ้างว่าเป็นคนมี สัญชาติไทย ถ้าไม่ปรากฏหลักฐานอื่นเพียงพอที่พนักงานเจ้าหน้าที่จะ เชื่อถือได้ว่า เป็นคนมีสัญชาติไทย กฎหมายให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้นั้นเป็นคนต่างด้าวจนกว่า ผู้นั้นจะพิสูจน์ได้ว่าตนมีสัญชาติไทย และจากข้อกฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน จึง ทำให้อาจมองเห็นว่า ไม่แต่เฉพาะบุคคลที่เดินทางเข้ามาในราชอาณาจักร เท่านั้น ที่สามารถยื่นคำร้องขอพิสูจน์สัญชาติได้ แต่น่าจะหมายความรวมถึงบุคคล ทั่ว ๆ ไปที่อ้างตนว่าเป็นผู้มีสัญชาติไทย ก็สามารถที่จะยื่นคำร้องขอพิสูจน์สัญชาติ ได้ด้วย และด้วยเหตุนี้บรรดาบุคคลที่ถูกถอน หรือไม่ได้รับสัญชาติไทย โดยผล ของประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 ดังกล่าว จึงน่าจะอยู่ในข่ายที่สามารถ ร้องขอพิสูจน์สัญชาติได้ โดยผลของกฎหมายฉบับที่ใช้ยู่นี้ และหากเป็นดังเช่นที่ กล่าวมาข้างต้น ความหมายของคำว่า พิสูจน์สัญชาติ ตามพระราชบัญญัติ คนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 มาตรา 57 จะครอบคลุมถึงบุคคลทั่วไปที่อ้างตนว่า เป็นผู้มีสัญชาติไทย และจะต้องพิสูจน์เพื่อให้ได้ข้อความจริงในทุกกรณี อย่างไม่ก็ตาม ได้มีคำพิพากษาฎีกาวินิจฉัยข้อกฎหมายในเรื่องนี้ว่า บุตรซึ่ง

¹⁵ พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2493 มาตรา 43 บัญญัติว่า "ผู้ใดซึ่งเข้ามาในราชอาณาจักรอ้างตนว่าเป็นคนไทย ผู้นั้นต้องเป็นผู้พิสูจน์ การ พิสูจน์นั้นจะกระทำโดยร้องขอพิสูจน์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือร้องขอต่อศาลให้ วินิจฉัยก็ได้ ในกรณีที่ร้องขอพิสูจน์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ หากผู้นั้นไม่พอใจคำสั่ง ของพนักงานเจ้าหน้าที่จะอุทธรณ์ต่อไปยังคณะกรรมการพิจารณาคนเข้าเมืองก็ได้ และถ้าผู้นั้นไม่พอใจคำสั่งของคณะกรรมการพิจารณาคนเข้าเมือง จะร้องขอ ต่อศาลให้วินิจฉัยก็ได้"

เมื่อศาลได้รับคำร้องดังกล่าว ในวาระก่อน ให้ศาลแจ้งแก่พนักงาน อัยการ พนักงานอัยการมีสิทธิที่จะโต้แย้งคัดค้านได้"

เกิดจากผู้ร้องคนสัญชาติไทยกับมารดาคนสัญชาติญวน ซึ่งได้รับอนุญาตให้เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรเพียงชั่วคราว และขณะเกิดผู้ร้องกับมารดาไม่ใช่สามีภริยากัน โดยชอบด้วยกฎหมายดังนี้ บุตรถูกถอนสัญชาติไทย ตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 แล้ว ต่อมาแม่ผู้ร้องกับมารดาจะจดทะเบียนสมรสกัน ผู้ร้องจะร้องขอพิสูจน์สัญชาติไทยให้กับบุตรผู้เยาว์ ตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองไม่ได้ จากคำพิพากษาศาลฎีกาตั้งกล่าว ศาลฎีกาได้พิจารณาเหตุผลว่า การพิสูจน์สัญชาติกำหนดให้ยื่นคำขอตามแบบ และเสียค่าธรรมเนียมตามที่กำหนดในกฎกระทรวงนั้น แบบคำขอพิสูจน์สัญชาติ (ตม.10) (ปรากฏตามเอกสารภาคผนวก) ที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงมหาดไทยฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2523) ออกตามความในพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522¹⁶ แสดงให้เห็นว่า การขอพิสูจน์ว่าตนมีสัญชาติไทยตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองนั้น ผู้ขอจะต้องเป็นคนเดินทางเข้ามาในประเทศไทย โดยอ้างว่าเป็นคนมีสัญชาติไทย แต่ถูกพนักงานเจ้าหน้าที่โต้แย้งเกี่ยวกับการเข้ามาในราชอาณาจักรว่าเป็นคนต่างด้าว จึงจะร้องขอพิสูจน์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ และเมื่อไม่พอใจคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ก็มีสิทธิร้องขอต่อศาลให้พิจารณา โดยยื่นคำร้องขอต่อศาลเป็นคดีไม่มีข้อพิพาทได้ แต่กรณีดังกล่าวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกา บุตรของผู้ร้องเกิดในราชอาณาจักรไทย และมีคำสั่งจังหวัดให้ถอนสัญชาติไทย เพราะมารดาเป็นคนต่างด้าวผู้ได้รับอนุญาตให้เข้าอยู่ในราชอาณาจักรไทยเพียงชั่วคราว แต่ไม่ปรากฏบิดาที่ชอบด้วยกฎหมาย ในขณะที่เกิด บุตรของผู้ร้องหาใช่ผู้ที่เดินทางเข้ามาในราชอาณาจักรไทย และมีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับการเข้าเมืองโดยอ้างว่าเป็นคนมีสัญชาติไทยไม่ ดังนั้น ผู้ร้องจะใช้สิทธิทางศาล โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 มาตรา 57 ร้องขอพิสูจน์สัญชาติ บุตรของผู้ร้องไม่ได้ ถ้าผู้ร้องเห็นว่า บุตรผู้เยาว์ถูกถอนสัญชาติไทยโดยมิชอบด้วยประการใด อันเป็นการโต้แย้งสิทธิเกี่ยวกับสัญชาติของผู้เยาว์ ก็ชอบที่จะฟ้องผู้ที่โต้แย้งสิทธิเป็นคดีมีข้อพิพาทต่อศาลได้ และปัญหานี้ศาลฎีกา ถือเป็นปัญหาเกี่ยวกับความสงบ

¹⁶ พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 มาตรา 4 บัญญัติว่า "คนเข้าเมือง หมายความว่า คนต่างด้าวซึ่งเข้ามาในราชอาณาจักร"

เรียบร้อยของประชาชน แม้ผู้คัดค้านจะมีได้ยกขึ้นโต้แย้ง ศาลฎีกาก็ยกขึ้นวินิจฉัยได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 2557/2527, คำพิพากษาฎีกาที่ 4316/2528 และคำพิพากษาฎีกาที่ 1019/2529)¹⁷

¹⁷ คำพิพากษาฎีกาที่ 2557/2527 "การขอพิสูจน์ว่าตนมีสัญชาติไทย ตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองนั้น ผู้ขอจะต้องเป็นคนที่เกิดในราชอาณาจักรไทย โดยอ้างว่าเป็นคนมีสัญชาติไทย แต่ถูกพนักงานเจ้าหน้าที่โต้แย้งเกี่ยวกับการเข้ามาในราชอาณาจักรว่าเป็นคนต่างด้าว จึงจะร้องขอพิสูจน์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ และเมื่อไม่พอใจคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ก็มีสิทธิร้องขอต่อศาลให้พิจารณา โดยยื่นคำร้องต่อศาลเป็นคดีไม่มีข้อพิพาทได้"

ผู้ร้องเป็นชายสัญชาติไทยไม่ได้จดทะเบียนสมรสกับหญิงสัญชาติญวน ได้รับอนุญาตให้เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทยเพียงชั่วคราว มีบุตรเกิดด้วยกันทางจังหวัดสงขลาของบุดร ผู้ร้องจะใช้สิทธิทางศาลตาม พ.ร.บ. คนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 มาตรา 57 ขอพิสูจน์สัญชาติของบุตรไม่ได้ เมื่อเป็นการโต้แย้งสิทธิเกี่ยวกับสัญชาติของบุตรผู้เยาว์ ก็ชอบที่จะฟ้องผู้โต้แย้งสิทธิเป็นคดีมีข้อพิพาทต่อศาลได้ ปัญหาแม้ผู้คัดค้านมิได้ยกขึ้นโต้แย้ง แต่เป็นปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน ศาลฎีกายกขึ้นวินิจฉัยได้"

คำพิพากษาฎีกาที่ 4316/2528 "ผู้ร้องเป็นบุตรของหญิงสัญชาติไทย อยู่กินกับชาย ซึ่งเป็นคนญวนอพยพ ผู้ร้องถูกถอนสัญชาติไทย เมื่อผู้ร้องมิใช่ผู้เดินทางเข้ามาในราชอาณาจักรไทย แต่เป็นผู้ที่เกิดในประเทศไทย ผู้ร้องจึงไม่มีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับการเข้าเมือง จึงไม่อาจยื่นคำขอพิสูจน์สัญชาติต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตาม พ.ร.บ. คนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 มาตรา 57 วรรคสอง และไม่อาจใช้สิทธิทางศาล เมื่อไม่พอใจคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ดังกล่าว หากผู้ร้องเห็นว่า การถูกเพิกถอนสัญชาติเป็นไปโดยมิชอบ อันเป็นการโต้แย้งสิทธิเกี่ยวกับสัญชาติของผู้ร้อง ซึ่งต้องเป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติ ผู้ร้องก็ชอบที่จะฟ้องผู้โต้แย้งสิทธิเป็นคดีมีข้อพิพาทต่อศาล หากชอบที่จะร้องขอต่อศาลไม่"

คำพิพากษาฎีกาที่ 1091/2529 "มาตรา 57 แห่ง พ.ร.บ. คนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับผู้ที่เกิดในราชอาณาจักร ซึ่งประสงค์จะพิสูจน์ว่าเป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทย และให้สิทธิบุคคลนั้นยื่นคำร้องต่อศาลได้ แต่ผู้ร้องไม่เคยออกไปนอกราชอาณาจักรเลย แต่อ้างว่าถูกถอนสัญชาติไทย ตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 ผู้ร้องจะร้องขอต่อศาลตามบทกฎหมายดังกล่าวไม่ได้ หากปรากฏว่ามีผู้โต้แย้งเกี่ยวกับสัญชาติของผู้ร้อง ก็ชอบที่จะดำเนินคดีอย่างมีข้อพิพาทต่อผู้โต้แย้งสิทธิของผู้ร้อง"

จากคำพิพากษาศาลฎีกาตั้งกล่าวข้างต้น ผู้เขียนมีความเห็นสอดคล้อง และมีข้อสังเกตเพิ่มเติมว่า พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 มาตรา 57 แม้จะมีได้ระบุข้อความไว้ชัดเจนดังเช่นพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2493 (ฉบับเดิมที่ยกเลิก) ซึ่งกำหนดข้อความไว้ให้หมายความถึง เฉพาะผู้ที่เดินทางเข้ามาในราชอาณาจักรก็ตาม แต่จากบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองฉบับปัจจุบัน ในวรรคแรกของมาตรา 57 ก็ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า "เพื่อประโยชน์แห่งพระราชบัญญัตินี้..." ฉะนั้น การพิสูจน์สัญชาติไทยตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง จึงน่าจะมีความหมายเฉพาะบุคคลที่เดินทางเข้ามาในราชอาณาจักรไทย ดังตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาตั้งกล่าว

สำหรับบรรดาบุคคลที่ถูกถอนสัญชาติไทย หรือไม่ได้รับสัญชาติไทย ด้วยผลของกฎหมายตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 นั้น เนื่องจากบุคคลดังกล่าวเป็นผู้ที่เกิดในราชอาณาจักรไทย หากบุคคลนั้นเห็นว่า การถูกเพิกถอนสัญชาติไทย หรือ ไม่ได้รับสัญชาติไทยเป็นไปโดยมิชอบ อันเป็นการโต้แย้งสิทธิเกี่ยวกับสัญชาติ ซึ่งต้องเป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติ บุคคลนั้นก็ชอบที่จะฟ้องผู้โต้แย้งสิทธิเป็นคดีมีข้อพิพาทต่อศาล หากชอบที่จะร้องต่อศาลไม่ อย่างไรก็ตาม หากข้อเท็จจริงปรากฏว่าบุคคลนั้นมีการเดินทางออกนอกราชอาณาจักร และปรากฏหลักฐานการเดินทางกลับเข้ามาในราชอาณาจักร ดังนี้ บุคคลนั้นจะยื่นคำร้องขอพิสูจน์สัญชาติ ตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองได้หรือไม่ เพราะเป็นผู้ที่เดินทางเข้ามาในราชอาณาจักรแล้ว ผู้เขียนมีความเห็นว่าบรรดาบุคคลที่ถูกถอนสัญชาติไทย หรือ ไม่ได้รับสัญชาติไทย ตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับดังกล่าวนี้ น่าที่จะมีสิทธิยื่นคำร้องขอพิสูจน์สัญชาติ ตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองได้ ทั้งนี้เพราะถือเป็นผู้ที่เดินทางเข้ามาในราชอาณาจักรไทย ครบเงื่อนไขของการพิสูจน์สัญชาติ ตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองแล้ว และในทางปฏิบัติ กองตรวจคนเข้าเมืองก็รับดำเนินการให้สำหรับกรณีเช่นกัน เพราะถือว่าผู้เดินทางเข้ามาในราชอาณาจักร ย่อมมีสิทธิยื่นคำร้องขอพิสูจน์สัญชาติได้ ส่วนการพิจารณานั้น ก็คงเป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติ และประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 นั้นเอง

2.4 วิธีการร้องขอพิสูจน์สัญชาติไทย

ดังได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อ 2.3 ว่า ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอพิสูจน์สัญชาติไทย ตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองนั้น จะต้องเป็นผู้ที่เดินทางเข้ามาในราชอาณาจักร โดยผู้ประสงค์จะขอพิสูจน์สัญชาติไทย ต้องยื่นคำขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบ และเสียค่าธรรมเนียมตามที่กำหนดในกฎกระทรวง (ปรากฏตามเอกสารภาคผนวก) สำหรับ ในส่วนกลางให้ยื่นคำขอต่อกองตรวจคนเข้าเมือง สำหรับในส่วนภูมิภาคให้ยื่นคำขอต่อที่ทำการตรวจคนเข้าเมืองจังหวัด

ที่ทำการตรวจคนเข้าเมืองอำเภอ ที่ทำการตรวจคนเข้าเมืองกิ่งอำเภอ หรือ ที่ทำการตรวจคนเข้าเมืองตำบล ในท้องที่ที่ตนไปพักอาศัย ถ้าในท้องที่ใดไม่มีที่ทำการตรวจคนเข้าเมืองตั้งอยู่ ก็ให้ไปยื่นในท้องที่ใกล้เคียงที่มีที่ทำการตรวจคนเข้าเมืองตั้งอยู่ได้ เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองในส่วนภูมิภาครับคำขอแล้ว ให้ส่งคำขอนั้นพร้อมด้วยหลักฐานไปยังกองตรวจคนเข้าเมือง เพื่อพิจารณาดำเนินการ ผลการพิจารณาเป็นประการใด กองตรวจคนเข้าเมือง จะได้แจ้งคำสั่งให้พนักงานเจ้าหน้าที่ ตรวจคนเข้าเมืองส่วนภูมิภาคนั้น ๆ ทราบ เพื่อดำเนินการตามคำสั่งต่อไป

2.4.1 เอกสารหรือหลักฐาน

- 2.4.1.1 หนังสือเดินทางหรือเอกสารใช้แทนหนังสือเดินทาง
- 2.4.1.2 รูปถ่าย ขนาด 4 X 6 ซม. สำหรับติดในคำขอ จำนวน 1 รูป
- 2.4.1.3 พยานเอกสาร ได้แก่
 - 2.4.1.3.1 หลักฐานแสดงการเกิด เช่น สูติบัตร
 - 2.4.1.3.2 หลักฐานทางทะเบียนราษฎร เช่น สำเนาทะเบียนบ้าน, สำเนาทะเบียนสามะโนครัว
 - 2.4.1.3.3 หลักฐานแสดงสัญชาติของ บิดามารดา เช่น สำเนาทะเบียนบ้าน, สำเนาทะเบียนสามะโนครัว, บัตรประจำตัวประชาชน หรือ ใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าว (กรณีบิดาหรือมารดาเป็นคนต่างด้าว)
 - 2.4.1.3.4 หลักฐานแสดงการสมรสของ บิดามารดา (ถ้ามี)
 - 2.4.1.3.5 หลักฐานอื่น ๆ อันจะรับฟังได้ว่า ผู้ร้องเป็นคนเกิด ในประเทศไทย หรือมีสัญชาติไทยมาก่อน
- 2.4.1.4 พยานบุคคล
 - 2.4.1.4.1 บันทึกปากคำของผู้ร้อง
 - 2.4.1.4.2 บันทึกปากคำของบิดามารดา (ถ้ายังมีชีวิตอยู่)
 - 2.4.1.4.3 บันทึกปากคำของบุคคลอื่น ที่ใกล้ชิดหรือที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ

2.4.2 ขั้นตอนและวิธีปฏิบัติ

2.4.2.1 ตรวจสอบหลักฐาน, ความถูกต้อง และสมบูรณ์ของ หนังสือเดินทาง หรือเอกสารใช้แทนหนังสือเดินทาง ตลอดจนระยะเวลาการ อนุญาตให้อยู่ในราชอาณาจักร หากตรวจพบว่าการอนุญาตให้อยู่ในราชอาณาจักร ของผู้ยื่นคำขอพาสปอร์ตสัญชาติใกล้เคียงสิ้นสุดลง ก็ให้แนะนำให้ผู้ยื่นคำขอพาสปอร์ตสัญชาติ ยื่นคำร้องขออยู่ต่อชั่วคราวไปตามประเภทของการตรวจลงตรา (Visa) ตาม นัยมาตรา 34 และ 35 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 สำหรับการ อนุญาตนั้น กรมตำรวจ โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุง ระเบียบ และพิจารณาคำร้องขออยู่ต่อของคนต่างด้าว จะเป็นผู้พิจารณาอนุญาต ให้ผู้ยื่นคำขอพาสปอร์ตสัญชาติอยู่ในราชอาณาจักรต่อไปได้ ตามความจำเป็นไม่เกิน คราวละ 4 เดือน ทั้งนี้รวมตลอดถึงครอบครัวของผู้ยื่นคำขอพาสปอร์ตสัญชาติด้วย

2.4.2.2 ตรวจสอบแบบคำขอ โดยให้กรอกข้อความให้ ครบถ้วน

2.4.2.3 ตรวจสอบความถูกต้อง และสมบูรณ์ของพยาน เอกสารที่ผู้ยื่นคำขอพาสปอร์ตสัญชาตินำมาแสดง หากเอกสารใดเป็นสำเนาเอกสาร จะต้องมีการรับรองเอกสารนั้น โดยพนักงานเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

2.4.2.4 จดบันทึกปากคำของผู้ยื่นคำขอพาสปอร์ตสัญชาติ ใน ประเด็นที่มีสาระสำคัญเกี่ยวข้องกับการเกิด และการมีสัญชาติไทยมาก่อนของ ผู้ยื่นคำขอ

2.4.2.5 จดบันทึกปากคำของบิดามารดาของผู้ยื่นคำขอพาสปอร์ต สัญชาติ (ถ้ายังมีชีวิตอยู่) ในประเด็นเช่นเดียวกับ ข้อ 2.4.2.4

2.4.2.6 จดบันทึกปากคำของบุคคลอื่นที่ใกล้ชิด หรือที่มีส่วน เกี่ยวข้องตามที่ผู้ยื่นคำขอพาสปอร์ตสัญชาติอ้างอิง เช่น ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน ใกล้เคียง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้ทำคลอด เป็นต้น ในประเด็นเช่นเดียวกับ ข้อ 2.4.2.4

2.4.2.7 รวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ข้างต้น พิจารณามี ความเห็นเสนอต่อผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นจนถึงอธิบดีกรมตำรวจ เพื่อพิจารณา สั่งการปล่อยตัวเป็นคนสัญชาติไทย หรือสั่งการยกคำร้อง ในกรณีที่พยานหลักฐาน ยังรับฟังไม่ได้ว่า ผู้ยื่นคำขอพาสปอร์ตสัญชาติเป็นคนมีสัญชาติไทย

2.4.2.8 กรณีที่ผู้ยื่นคำขออยู่ในหลักเกณฑ์ที่อาจถูกถอนสัญชาติไทย ตามมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508¹⁸ เมื่อกรมตำรวจพิจารณาแล้วเห็นว่า ผู้ยื่นคำขอพิสูจน์สัญชาติ เป็นคนเกิดในประเทศไทยจริง ต้องส่งเรื่องให้กองบังคับการตำรวจสันติบาล พิจารณาเกี่ยวกับกรณีถอนสัญชาติไทย เพื่อเสนอคณะกรรมการ ตามมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508¹⁹ พิจารณามีความเห็น เสนอรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยก่อน จึงนำเรื่องเสนออธิบดีกรมตำรวจเพื่อส่งการต่อไป

2.4.2.9 เมื่ออธิบดีกรมตำรวจส่งการปล่อยตัวเป็นคนสัญชาติไทยแล้ว ต้องทำเป็นหนังสือแจ้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร หรือผู้ว่าราชการจังหวัดที่ผู้ร้องพักอาศัย เพื่อดำเนินการตามพิธีการทะเบียนราษฎรต่อไป

2.4.2.10 ในกรณีที่อธิบดีกรมตำรวจส่งการยกคำร้องก็จะต้องทำเป็นหนังสือแจ้งคำสั่ง ให้ผู้ยื่นคำขอพิสูจน์สัญชาติทราบต่อไปเช่นเดียวกัน

¹⁸ พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 มาตรา 17 บัญญัติว่า

"ผู้ซึ่งมีสัญชาติไทยเพราะเกิดในราชอาณาจักรไทย โดยมีบิดาเป็นคนต่างด้าว อาจถูกถอนสัญชาติไทยได้ เมื่อปรากฏว่า

(1) ไปอยู่ในต่างประเทศที่บิดามีหรือเคยมีสัญชาติ เป็นเวลาดูติดต่อกันเกินห้าปี นับแต่วันที่บรรลุนิติภาวะ

(2) มีหลักฐานแสดงว่า ใช้สัญชาติของบิดาหรือสัญชาติอื่น หรือฝากใฝ่อยู่ในสัญชาติของบิดาหรือสัญชาติอื่น

(3) กระทำการใด ๆ อันเป็นการกระหนาบกระเทือนต่อความมั่นคง หรือขัดต่อประโยชน์ของรัฐ หรือเป็นการเหยียดหยามประเทศชาติ

(4) กระทำการใด ๆ อันเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

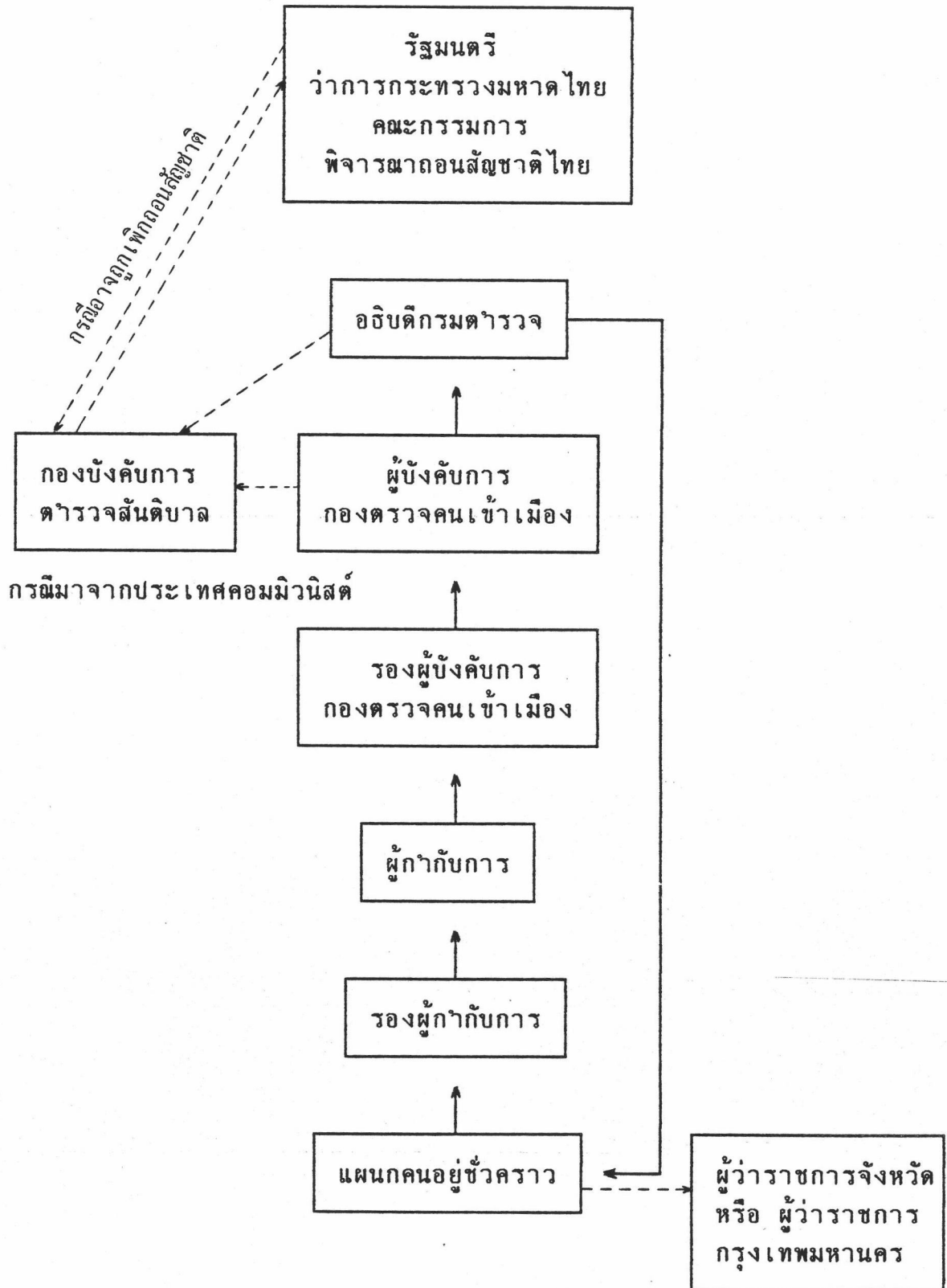
การถอนสัญชาติไทย ตาม (1) หรือ (2) ให้รัฐมนตรีเป็นผู้สั่ง ส่วนการถอนสัญชาติไทย ตาม (3) หรือ (4) เมื่อพนักงานอัยการร้องขอให้ศาลเป็นผู้สั่ง"

¹⁹ พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 มาตรา 20 บัญญัติว่า

"ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งประกอบด้วยปลัดกระทรวงมหาดไทย เป็นประธานกรรมการ ผู้แทนกระทรวงการต่างประเทศ อธิบดีกรมการปกครอง อธิบดีกรมตำรวจ และอธิบดีกรมอัยการเป็นกรรมการ มีหน้าที่พิจารณาการถอนสัญชาติไทย ตามมาตรา 16, มาตรา 17 (1) หรือ (2) มาตรา 18 หรือ มาตรา 19

เมื่อมีพฤติการณ์ปรากฏว่า ผู้ใดอาจถูกถอนสัญชาติไทยได้ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่เสนอต่อคณะกรรมการเพื่อพิจารณา เมื่อคณะกรรมการพิจารณาแล้วให้เสนอความเห็นต่อรัฐมนตรีเพื่อส่งการ"

ทางเดินของงาน

2.5 ผลของการพิสูจน์สัญชาติไทย

2.5.1 ในกรณีที่ผู้ยื่นคำขอพิสูจน์สัญชาติสามารถพิสูจน์ได้ว่า ตนเป็นผู้มีสัญชาติไทย (และไม่อยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะถูกถอนสัญชาติไทย ตามนัยมาตรา 17 ประกอบมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508) อธิบดีกรมตำรวจ จะพิจารณาสั่งการปล่อยตัวผู้ยื่นคำขอพิสูจน์สัญชาติ ให้เป็นผู้มีสัญชาติไทย โดยการนี้ กรมตำรวจจะแจ้งให้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร หรือผู้ว่าราชการจังหวัดที่ผู้ยื่นคำขอพิสูจน์สัญชาติพักอาศัยทราบ เพื่อดำเนินการตามพิธีการทางทะเบียนราษฎร รัับตัวผู้ยื่นคำขอพิสูจน์สัญชาตินั้น เข้าทะเบียนบ้านต่อไป

สำหรับผลของการพิสูจน์ได้ว่าตนเป็นผู้มีสัญชาติไทยนั้น ผู้มีสัญชาติไทย ย่อมได้รับไปทั้งสิทธิและหน้าที่ เช่นบุคคลสัญชาติไทยอื่นพึงได้รับ และการได้รับสัญชาติไทย ย่อมมีผลย้อนหลัง ไปนับแต่เกิด อันจะส่งผลกระทบต่อบุตรหลานของบุคคลดังกล่าว ซึ่งอาจได้รับสัญชาติไทยด้วย หากเข้าหลักเกณฑ์ตามนัยมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 แต่อย่างไรก็ดี การได้รับสัญชาติไทยของบุคคลชั้นบุตรหลานนั้น ในทางปฏิบัติยังคงที่จะต้องดำเนินการขอพิสูจน์สัญชาติไทย ตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองเสียก่อนดังเช่นกรณีเดียวกับผู้ให้กำเนิด ซึ่งเพิ่งได้รับสัญชาติไทย และหากพิจารณากระบวนการในการยื่นคำขอพิสูจน์สัญชาติไทย ในชั้นบุตรหลาน จะเห็นได้ว่ากรณีนี้เป็นกรณีที่บุตรหลานของผู้ได้รับสัญชาติไทย อยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะต้องได้รับสัญชาติไทยอยู่แล้ว แม้จะเป็นผู้ที่เดินทางเข้ามาในราชอาณาจักรก็ตาม การพิสูจน์ในชั้นนี้ ไม่ควรที่จะต้องดำเนินการอีก เพราะหากมองในแง่ของการได้รับสัญชาติไทย บุตรของผู้มีสัญชาติไทย ย่อมได้รับสัญชาติไทยด้วย หากกองตรวจคนเข้าเมืองต้องดำเนินการตามกระบวนการพิสูจน์สัญชาติอีก ดูเหมือนจะเป็นเรื่องของการรับรู้การมีสัญชาติไทย ของบุตรหลานของบุคคลที่ได้รับสัญชาติไทยแล้วมากกว่าจะเป็นเรื่องของการพิสูจน์สัญชาติไทย

อำนาจในการรับรู้การมีสัญชาติไทยของบุตรหลานของผู้ที่ได้รับสัญชาติไทยนี้ หากสมควรเป็นอำนาจของกองตรวจคนเข้าเมืองไม่ เพราะการที่บิดาได้รับสัญชาติไทยแล้ว แม้อาจอยู่ในเงื่อนไขของการต้องถูกถอนสัญชาติไทย ตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 ก็ตาม บุตรหาจำเป็นต้องดำเนินการพิสูจน์สัญชาติไทยอีกไม่ สมควรน่าจะเป็นเรื่องที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถดำเนินการแก้ไขสัญชาติไทยให้กับบุคคลดังกล่าวได้ทันที โดยไม่ต้องดำเนินการตามกระบวนการพิสูจน์สัญชาติอีก

กรณีตัวอย่าง นายดีเกิดในราชอาณาจักรไทยจากบิดามารดา ซึ่งมีถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักรไทย และได้รับใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าว แล้วต่อมา นายดีเดินทางไปอยู่ประเทศจีน และเมื่อได้รับอนุญาตให้เดินทางเข้ามาในประเทศไทย นายดียื่นคำร้องขอพิสูจน์สัญชาติ โดยนำครอบครัวติดตามมาด้วย เมื่อผลการพิสูจน์ เชื่อได้ว่านายดีเป็นผู้มีสัญชาติไทย เพราะเกิดในราชอาณาจักรไทย ตามนัยมาตรา 7 (3) แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 แล้ว บุตรของนายดียอมยื่นคำร้องขอพิสูจน์สัญชาติไทยได้ในโอกาสต่อมา เมื่อนายดีได้รับสัญชาติไทยแล้ว ผลของการได้รับสัญชาติไทยของนายดี ย่อมมีผลย้อนหลังนับแต่เกิด บุตรของนายดียอมได้รับสัญชาติไทย เนื่องจากเกิดจากบิดามารดาผู้มีสัญชาติไทย ตามนัยมาตรา 7 (1) แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 ด้วยนั่นเอง

2.5.2 ในกรณีที่ผู้ยื่นคำขอพิสูจน์สัญชาติ ไม่สามารถนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ได้ว่า ตนเป็นผู้มีสัญชาติไทย เมื่ออธิบดีกรมตำรวจสั่งการยกคำร้องขอพิสูจน์สัญชาติของบุคคลนั้นแล้ว ผลก็คือบุคคลนั้นจะต้องเดินทางออกนอกราชอาณาจักร เนื่องจากไม่มีเหตุผลความจำเป็นที่จะอยู่ในราชอาณาจักร เพื่อรอฟังผลการพิสูจน์สัญชาติอีกต่อไป แต่อย่างไรก็ตาม โดยที่พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 มาตรา 57 วรรคสอง กำหนดให้ผู้ยื่นคำขอพิสูจน์สัญชาติ ซึ่งไม่พอใจคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ มีสิทธิที่จะร้องขอต่อศาลให้พิจารณาได้ การที่กฎหมายกำหนดไว้ดังกล่าว จึงเป็นกรณีที่กฎหมายให้สิทธิแก่ผู้ยื่นคำขอพิสูจน์สัญชาติที่จะใช้สิทธิทางศาลได้ และผลของการที่ผู้ยื่นคำขอพิสูจน์สัญชาติสามารถที่จะร้องขอต่อศาลให้พิจารณาอีกได้นั้น ผู้ยื่นคำขอพิสูจน์สัญชาติซึ่งยื่นคำร้องขอต่อศาล จึงสามารถอยู่ในราชอาณาจักรต่อไปอีกได้ ด้วยเหตุผลรอฟังผลการพิจารณาขอพิสูจน์สัญชาติในชั้นศาลต่อไป

2.6 ปัญหาอุปสรรค และแนวทาง ในการแก้ไขปัญหาการพิสูจน์สัญชาติไทยทางฝ่ายบริหาร

ในการพิสูจน์สัญชาติไทยนั้น การพิจารณาว่าบุคคลดังกล่าวมีสิทธิที่จะอาศัยอยู่ในประเทศไทยในฐานะผู้มีสัญชาติไทย ตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 หรือไม่นั้น พยานเอกสารที่ปรากฏถือเป็นพยานหลักฐานที่หน่วยงานทางฝ่ายบริหารยึดถือเป็นหลักสำคัญ เมื่อใดก็ตาม ที่พยานเอกสารขัดแย้งกันอยู่ในตัวของมันเองแล้ว แม้พยานบุคคลจะให้การสอดคล้องต้องกันเพียงไร กองตรวจคนเข้าเมืองก็จะพิจารณาไปในทางไม่น่า เชื่อว่าบุคคลดังกล่าวเป็นผู้มีสัญชาติไทย และมีผลให้กรมตำรวจจะได้สั่งการยกคำร้องขอพิสูจน์สัญชาติไทยของบุคคลนั้น

2.6.1 ปัญหาอุปสรรค ในการดำเนินการพิสูจน์สัญชาติไทยทางฝ่ายบริหารนั้น จำต้องแยกพิจารณาออกเป็น 2 กรณี คือ

2.6.1.1 กรณีบุคคลถือหนังสือเดินทาง หรือเอกสารใช้แทนหนังสือเดินทางของประเทศใดประเทศหนึ่ง (ยกเว้นประเทศไทย) และเดินทางเข้ามาในราชอาณาจักร โดยอ้างตนว่าเป็นผู้มีสัญชาตินั้น ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการพิสูจน์สัญชาติไทยของบุคคลเหล่านี้ จึงอยู่ตรงขั้นตอนของการรวบรวมพยานเอกสาร เนื่องจากเป็นระยะเวลาเวลานานที่บุคคลเหล่านี้เดินทางออกไปนอกราชอาณาจักร การค้นหาพยานเอกสารก็ติ การเตรียมพยานบุคคล เพื่อมาให้ถ้อยคำก็ติ ล้วนแล้วแต่ต้องใช้ระยะเวลา ในบางรายกว่าจะสิ้นสุดกระบวนการพิสูจน์สัญชาติทั้งทางฝ่ายบริหารและตุลาการ ก็เป็นเวลานานนับ 10 ปี การอนุญาตให้บุคคลเหล่านี้อยู่ในราชอาณาจักร จึงต้องผ่อนปรนด้วยเหตุผลเพื่อรอการพิสูจน์สัญชาติ

อย่างไรก็ดี บุคคลเหล่านี้ อยู่ในสถานะของคนต่างด้าวที่จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง ภายในขอบอำนาจที่เจ้าพนักงานตรวจคนเข้าเมืองสามารถดำเนินการควบคุมให้ปฏิบัติตามกฎหมายได้

2.6.1.2 กรณีบุคคลสัญชาติไทย ซึ่งเดินทางเข้ามาในราชอาณาจักร และเกิดปัญหาที่จะต้องมีการพิสูจน์สัญชาติ หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า "การันต์รายงานตัวบุคคลสัญชาติไทย ก่อนปล่อยตัวเข้าเมืองในฐานะเป็นคนมีสัญชาติไทย" ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการพิสูจน์สัญชาติไทยของบุคคลเหล่านี้ ดูเหมือนน่าจะไม่ใช่ปัญหา แต่โดยผลของกฎหมายแล้ว แม้สถานทูตหรือสถานกงสุลไทยในต่างประเทศ จะออกเอกสาร ใช้แทนหนังสือเดินทางให้ (Certificate of Identity) บุคคลเหล่านี้ก็ยังคงมีหน้าที่ที่จะต้องนำหลักฐานแสดงความเป็นคนสัญชาติไทย ไปรายงานตัวต่อกองตรวจคนเข้าเมือง เพื่อพิสูจน์สัญชาติ

ปัญหาที่พบบ่อยและไม่สามารถดำเนินการแก้ไขได้ในทันทีนั้น ได้แก่ ปัญหาการันต์รายงานตัวของพวกลูกเรือประมง ดังที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า ลูกเรือประมงไทยที่ถูกประเทศเพื่อนบ้านจับกุมในการละเมิดน่านน้ำ และภายหลังพ้นโทษถูกส่งกลับประเทศไทยนั้น ลูกเรือประมงบางคนที่ถูกส่งกลับ บางครั้งเจ้าหน้าที่สถานทูตไทยในต่างประเทศสงสัยว่าจะไม่ใช่บุคคลสัญชาติไทย แต่สถานทูตจำเป็นต้องออกเอกสาร ใช้แทนหนังสือเดินทาง (Certificate of Identity) ให้ ทั้งนี้ เพราะบุคคลเหล่านั้นอ้างว่าเป็นผู้มีสัญชาติไทย และการจะพิสูจน์จากเอกสารว่าเป็นคนมีสัญชาติไทย ตามที่กล่าวอ้างไม่สามารถจะทำได้ คงทำได้แค่เพียงสอบถามคำ ซึ่งเป็นข้อมูลเบื้องต้นประกอบการออกเอกสารให้เท่านั้น กองตรวจคนเข้าเมืองซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบในเรื่องพิสูจน์สัญชาติ จึงต้องดำเนินการสอบถาม และนัดบุคคลเหล่านี้ไปรายงานตัว ณ ที่ทำการตรวจคนเข้าเมืองที่ลูกเรือประมงมีภูมิลำเนา ทั้งนี้ เพื่อให้ลูกเรือประมง

กลับไปนำเอกสารแสดงว่าเป็นคนไทยไปแสดงต่อเจ้าหน้าที่ในภายหลัง แต่ก็มีบางรายไม่นำหรือส่งเอกสารไปให้ตรวจสอบแต่อย่างใด ซึ่งในทางปฏิบัติกองตรวจคนเข้าเมืองในท้องที่ที่ลูกเรือประมงมีภูมิลำเนา ก็จะได้สืบสวนติดตามต่อไป หากลูกเรือประมงเป็นคนสัญชาติไทยตามที่กล่าวอ้าง ความเสียหายคงมีแต่เพียงการไม่ปฏิบัติตามขั้นตอนของทางราชการ ในขณะเดียวกัน หากลูกเรือประมงดังกล่าวมิใช่เป็นผู้มีสัญชาติไทย ก็อาจเกิดความเสียหายในด้านความมั่นคงได้

2.6.2 แนวทางในการแก้ไขปัญหาการพิสูจน์สัญชาติไทยทางฝ่ายบริหาร สำหรับแนวทางในการแก้ไขปัญหา สมควรที่จะได้มีการดำเนินการดังนี้

2.6.2.1 การออกเอกสาร ใช้แทนหนังสือเดินทาง (Certificate of Identity) ให้แก่ลูกเรือประมงนั้น สถานทูตไทยในต่างประเทศควรจะได้มีการพิจารณาถี่ถ้วนก่อน หากรายใดมีเหตุอันควรสงสัยว่าจะไม่ใช่ผู้มีสัญชาติไทย ก็สมควรที่จะได้มีการหมายเหตุไว้ในเอกสารใช้แทนหนังสือเดินทางดังกล่าว เพื่อที่กองตรวจคนเข้าเมืองจะได้ตั้งข้อสังเกตไว้เป็นเบื้องต้น และจะได้ดำเนินการเฉพาะบุคคลนั้นโดยละเอียดในการพิสูจน์สัญชาติไทยต่อไป

2.6.2.2 จัดให้มีการประชาสัมพันธ์ ญาติพี่น้องของลูกเรือประมง เพื่อให้ทราบว่าในวันที่ไปรับลูกเรือประมงที่ได้รับการปล่อยตัวกลับประเทศไทยนั้น ควรที่จะนำเอกสารแสดงความเป็นผู้มีสัญชาติไทยของลูกเรือประมง เช่น บัตรประจำตัวประชาชน สำเนาทะเบียนบ้าน หลักฐานทะเบียนทหาร หรือเอกสารอื่นใดที่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นผู้มีสัญชาติไทยไปแสดง ทั้งนี้ เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกในการดำเนินการพิจารณาปล่อยลูกเรือประมง ในฐานะผู้มีสัญชาติไทยต่อไป

2.6.2.3 การกำหนดฐานความผิดในแบบฟอร์มนัดรายงานตัวบุคคลสัญชาติไทย เพื่อให้บุคคลเหล่านี้รู้ว่า หากไม่ไปรายงานตัวต่อเจ้าหน้าที่ตามกำหนดนัด จะมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 368 ฐานขัดคำสั่งเจ้าพนักงาน ก็เป็นวิธีการหนึ่งที่จะให้บุคคลเหล่านี้ปฏิบัติตามขั้นตอนของทางราชการ

การพิสูจน์สัญชาติไทยทางฝ่ายบริหาร เป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องพิสูจน์สิทธิเบื้องต้นในการเข้าประเทศไทยในฐานะผู้มีสัญชาติไทย ตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการพิสูจน์สัญชาติ จึงเป็น

เรื่องที่จะต้องกำหนดแนวทางการแก้ไข และป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น
ไว้หลาย ๆ กรณี ทั้งนี้เพื่อมิให้บุคคลอาศัยวิธีการในการพิสูจน์สัญชาติไทยเป็น
ข้ออ้างในการเข้าประเทศ และอาศัยสิทธิที่จะอยู่ในประเทศไทยโดยไม่ชอบด้วย
กฎหมายต่อไป